

**Oponentský posudek na rigorózní práci Mgr. Martina Lopoura:
„Svoboda projevu novinářů podle Evropské úmluvy o lidských právech a
judikatury ESLP“**

Předkládaná rigorózní práce standardního rozsahu (131 s.) se zabývá lidskoprávním tématem ochrany práva na svobodu projevu, který v současné době doznává stále větší a bezpochyby zasloužené pozornosti jak na poli vnitrostátního tak mezinárodního práva.

Rigorózní práce je vcelku logicky a přehledně členěna do - vedle úvodu a závěru - tří meritorních kapitol. První kapitola nazvaná „Novinář a svoboda projevu obecně“ je věnována teorii pojmů svobody projevu a novináře. Ačkoli pojem svoboda projevu si teoretický výklad zaslouží a autor jí věnoval dvě stránky textu, pochybnost vzbuzuje poměrně rozsáhlý desetistránkový výklad pojmu novinář a žurnalistiky, jenž jen vzdáleně souvisí s právní problematikou.

Obsahem následující kapitoly je „Úmluva a svoboda projevu novináře“. Autor správně uvádí, že do práva na svobodu projevu může stát zasáhnout, avšak pouze za určitých podmínek. Bohužel nesprávně je používán termín „soulad s právem“ na str. 22, přestože se zdá, že si je autor vědom správného termínu, totiž „souladu se zákonem“ (viz pozn. pod čarou na str. 23). Trochu neobvyklým se jeví i první odstavec podkapitoly nazvané „Soulad s právem“, když autor znovu opakuje, co již uvedl na předchozí straně, totiž že zásah do novinářova práva na svobodu projevu ze strany státních orgánů je možný za splnění určitých podmínek, aby ještě více zdůraznil své přesvědčení, že jednou z těchto podmínek je soulad takového zásahu s právem v rozsahu, v jakém to stanoví zákon. Pokud touto úvahou autor míní, že jen zákon může být základem pro zásah státu do Úmluvou obecně chráněných práv a nikoli podzákonné akty, mýlí se. Jeho následující odkaz na odbornou literaturu však hovoří o opaku, totiž že autor si je vědom, že termín „zákon“ míní „předpisy státu“. Jeho výklad se proto zdá být v tomto ohledu poněkud nejasným.

Správně je uvedeno, že zásah do Úmluvou chráněných práv - a tedy i práva na svobodu projevu - musí mít zákonný podklad a být nezbytný v demokratické společnosti, jistou pochybnost vzbuzuje autorem používaný termín „povaha **demokratické nezbytnosti**“. Autor se též mýlí, domnívá-li se, že je anglický termín „margin of appreciation“ (str. 27) jen obtížně přeložitelný do českého jazyka. Čeští autoři v zejména novějších publikacích běžně užívají český ekvivalent „míra volné úvahy“ či „rozsah volného uvážení“.

Rozpaky vyvolává podtitul uvedený na str. 30 „3.3 Pohled z praxe na zásahy do novinářova práva na svobodu“. Má snad autor na mysli právo na svobodu a osobní bezpečnost ve smyslu článku 5 Úmluvy? Patrně nikoli, neboť z textu, který následuje, je stále zřejmé, že jde o svobodu projevu. Jde tedy o autorovu nepozornost?

Čtvrtá meritorní kapitola je nazvána „Svoboda projevu novináře a judikatura ESLP“. Zde je třeba autorovi připomenout, že je vhodné v odborné písemné práci označit konkrétní instituci jedním názvem a ten pak v celém textu používat. Ačkoli všechna jím používaná označení Evropského soudu pro lidská práva (ESLP, Štrasburský soud, Soud) jsou správná, bylo by vhodnější vybrat jeden název a s ním pak pracovat.

Správně je autorovo tvrzení, že stížnost podaná k Soudu jím musí být shledána přípustnou (též přijatelnou), má-li být meritorně projednána. Avšak taxativní výčet kritérií přípustnosti (resp. přijatelnosti) příliš nepřesvědčuje o kvalitní znalosti hierarchie formálních náležitostí podání stížnosti (nejenom novinářem), když směšuje podmínky podání (vyčerpání právních prostředků nápravy, podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců od konečného vnitrostátního rozhodnutí atd.) s požadavky na řádné podání stížnosti (podepsání stížnosti), které navíc nejsou úplné (viz článek 47 Jednacího řádu a Praktický pokyn vydaný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu dne 1. listopadu 2003 ve znění novel ze dne 22. září 2008 a 24. června 2009 upravujících zahájení řízení).

V rámci této kapitoly se autor zabývá „klíčovostí“ judikatury a jejím rozbořem. Uvádí, že „Soud je velmi často v nelehké situaci, kdy si strana, jež je stěžovatelem, není ani příliš moc jistá, zda skutečně bylo porušeno její právo na svobodu projevu a zároveň ani žalovaný stát si není příliš jist, jestli nezašel ve svém zásahu do předmětného práva příliš daleko. Způsob, jakým Soud o těchto věcech rozhoduje, je velmi složitým a komplexním mechanismem ...“; „Situace, kdy velký senát Soudu dojde k opačnému závěru než senát sedmičlenný, také rozhodně neulehčuje orientaci v judikatuře Soudu k čl. 10 Úmluvy, přičemž je třeba říci, že se nejedná o jev úplně výjimečný. Předvídatelnost výsledku řízení se tím zmenšuje a je snižována právní jistota stran. Pokud by šlo například o velmi těsné výsledky hlasování, nikdo by se nad tím nepozastavoval. ...“ (str. 38); „Lze snadno namítat, že pokud by absolutně vždy došel velký senát ke stejnému rozhodnutí jako senát, nebylo by ho vůbec třeba. Dvojstupňovost v rozhodování by ztratila jakýkoli smysl. S tímto názorem nelze než souhlasit. Na druhou stranu naprostá rozdílnost v přístupu k hodnocení některých případů má také svou vypovídající hodnotu a nelze ji jen tak s lehkým srdcem přehlížet. ...“

Jeho názory však vyvolávají určité pochybnosti o skutečné znalosti fungování a rozhodovací činnosti Soudu v jeho jednotlivých formacích. Naprosto však nelze souhlasit s tvrzením, že „Zvláště potencionální stěžovatelé ze států s nižší ekonomickou vyspělostí jsou tak odstrašováni od podávání stížností, neboť náklady na vedení sporu ve Štrasburku nejsou nízké. Z těchto zemí se do rukou Soudu dostávají většinou jen případy naprosto zřejmého porušení novinářova práva na svobodu projevu. ...“ Autorovi je třeba připomenout, že řízení před Soudem nikdy nebylo a dosud není zpoplatněno, což do značné míry vysvětluje velký nárůst počtu stížností zejména z nových členských zemí jakým je Ruská federace, Ukrajina, Rumunsko či Polsko bez toho, aniž by bylo nutné zabývat se otázkou, jaký podíl mají na tomto počtu stížností novinářů na porušení článku 10 Úmluvy. Nadto, je-li stěžovatel v řízení před Soudem právně zastoupen (což je zpravidla nezbytné poté, co je stížnost komunikována vládě dotčeného státu),

může požádat Soud o tzv. právní pomoc na výdaje s právním zastupováním spojené (viz kapitola X. Jednacího řádu).

V následujících podkapitolách 4.4 až 4.10 se autor zabývá na příkladech judikátů Soudu různými aspekty zásahu do práva novináře na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy. Ve výběru jednotlivých judikátů byl autor vskutku úspěšný, což jistě dokládá jeho zájem o danou problematiku. Avšak hloubka právních úvah a závěrů není vždy přesvědčivá. Navíc, ačkoli autor pracuje s textem jednotlivých judikátů a do značné míry jej přebírá, měl by větší pozornost věnovat synchronizaci časového horizontu (přítomný a minulý čas).

Jestliže s hodnotícími názory autora lze do jisté míry (přes jejich mělkost) souhlasit, poněkud unáhleným a obavý z jen povrchní znalosti procesních aspektů řízení před Soudem vzbuzujícím je jeho názor vyjádřený na str. 86: „Velký, sedmnáctičlenný senát ovšem nakonec došel jednomyslně k názoru, že zásah do svobod novinářů byl v rozporu s čl. 10 Úmluvy. Štrasburský Soud tak nakonec vynesl rozsudek, na který by se plně hodilo české přísloví ‚vlk se nažral a koza zůstala celá‘. Podle rozsudku došlo k porušení čl. 10 Úmluvy, přičemž toto konstatování samo o sobě poskytuje dostatečné spravedlivé zadostiučinění za morální újmu, kterou mohli stěžovatelé utrpět. Žádost o spravedlivé zadostiučinění byla také odmítnuta. Stěžovatelům nebyly uhrazeny ani náklady vynaložené v řízení před vnitrostátními soudy a před Soudem, což se v případě vyhovění stížnosti nestává příliš často. Stěžovatelé totiž nebyli schopni podložit svou žádost o úhradu nákladů žádnými dokumenty, ani požadované náklady nevyčíslili a neodůvodnili.“ Nepovažuji za nutné autorův názor detailně oponovat, odkazuji jej na pečlivé prostudování ustanovení článku 41 Úmluvy, článků 60 a 75 Jednacího řádu, jakož i Praktického pokynu vydaného předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu dne 28. března 2007 upravujícího podání žádosti o spravedlivé zadostiučinění.

V závěrečné části své rigorózní práce autor shrnuje výsledky svého zkoumání. Lze snad přisvědčit faktu, že předkládaná práce rozebírá a do jisté

míry i analyzuje svobodu projevu novinářů ve světle článku 10 Úmluvy. Proč však v závěru autor znovu předestírá, čím se v jednotlivých částech své práce zabýval, když totéž učinil již v úvodu? Poznatky a informace shromážděné v předkládané rigorózní práci mohou skutečně sloužit jako odrazový můstek pro další hlubší bádání, v první řadě však k vědecké činnosti samotného autora, jehož znalosti se nezdají být než povrchní.

Uvedené připomínky a otázky dokládají, že Mgr. Martin Lopour ve své rigorózní práci prokázal jen průměrnou znalost zvolené tematiky a jen částečně prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce. Jen s rozpaky mohou proto jeho rigorózní práci doporučit k obhajobě a k udělení akademického titulu JUDr. s tím, že poslední slovo by měla mít právě obhajoba.

31. srpna 2009

JUDr. Eva Hubálková, PhD.
